

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Voormalige klompenmakerij Van Moere in Beveren

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Voormalige klompenmakerij Van Moere, Beveren, Pastoor
Steenssensstraat 112 – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/46003/109.1

Helena Duchêne

31/05/2018

Omslagfoto: Copyright Onroerend Erfgoed 5 september 2012 (boven) – mei 1979
(onder)

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.2.1.	Historische betekenis van klompenmakerijen in het Waasland	4
1.2.2.	Productieproces	6
1.2.3.	Historiek klompenmakerij Van Moere	7
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	8
1.3.1.	Ruimtelijke context	8
1.3.2.	Exterieur en Interieur	9
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	12
2.	Evaluerend gedeelte	12
2.1.	Evaluatie	12
2.2.	Klompencultuur als immaterieel erfgoed.....	14
2.3.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	15
2.3.1.	Historische waarde van het monument	15
2.3.2.	Architecturale waarde van het monument	16
2.4.	Motivering van het type bescherming.....	17
2.5.	Motivering van de afbakening van de bescherming	17
2.6.	Juridische toestand.....	18
2.6.1.	Onroerend Erfgoed:	18
2.6.2.	Ruimtelijke Ordening:	18
2.6.3.	Landinrichting/ andere projecten:	18
3.	Beheersvisie	18
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	18
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	18
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	19
4.	Bronnen	19
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	20
5.1.	Omgevingsplan	20
5.2.	Fotobijlage	20
5.3.	Documentatie	20

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

De uitwerking van het beschermingsvoorstel voor de voormalige klompenmakerij Van Moere is het gevolg van een ad-hoc-aanvraag tot bescherming door derden ingediend. In de Beleidsnota Onroerend Erfgoed 2014-2019 van minister Geert Bourgeois is expliciet opgenomen dat er ruimte wordt voorzien voor de behandeling van ad hoc-beschermingsvragen. Minister Bourgeois plaatste het onderzoek naar de erfgoedwaarden en de uitwerking van een dossier voor de klompenmakerijen op de beschermingskalender 2016-2017.

1.1. Situering

De voor bescherming voorgedragen klompenmakerij betreft de vroegere klompenmakerij Van Moere in de Pastoor Steenssensstraat 12 op het grondgebied van de gemeente Beveren (Oost-Vlaanderen). Het betreft een uitzonderlijk bewaarde klompenmakersite in niet-museale context in Vlaanderen.

De vroegere klompenmakerij Van Moere bevindt zich in de hoofdgemeente Beveren in de vroegere wijk Tyskenshoek (ook Thyskenshoeck), waarvan de gehuchtsnaam reeds op de Ferrariskaart (circa 1771-1778) en de Atlas der Buurtwegen (circa 1845) wordt genoteerd. Het kleine gehucht nabij de kruising van de Elzestraat, Lindenlaan (voorheen Zoetwaterweg) en Pastoor Steenssensstraat (voorheen Belle Straat) situeert zich ten westen van het Beverse dorpscentrum in de nabijheid van de grens met deelgemeente Vrasene. Aanvankelijk was dit een zeer landelijk deel van de gemeente waarbij tot en met de eerste helft van de 19de eeuw de bebouwing zich concentreerde rond het kruispunt. Heden rukt de lintbebouwing op.

1.2. Historisch overzicht

1.2.1. Historische betekenis van klompenmakerijen in het Waasland¹

Reeds vanaf de late middeleeuwen werden overal in Europa klompen als schoeisel voor de armen en de grote landbouwbevolking gemaakt, niettegenstaande de klomp volgens de overlevering in de 15de eeuw eerst als luxeproduct voor de rijke Spanjaarden was ontstaan. In de Nederlanden zou de klomp ontwikkeld zijn uit de "Patijn", een soort houten onderschoen, gedragen door de burgerij en onder meer afgebeeld op Van Eycks schilderij "Arnolfini en zijn Vrouw (1434)".

De klompenmakerijen waren meestal een huisnijverheid en kleinschalige nevenactiviteit bij een landbouwuitbating en dienden als aanvulling op het inkomen uit de agrarische activiteiten.

Het Land van Waas ontwikkelde zich op het einde van de 17de eeuw tot het centrum van de familiale klompennijverheid in Vlaanderen.

De overwegend arme bevolking in het Waasland had nood aan waterbestendig, goedkoop en sterk schoeisel om te werken in de waterrijke polders en om zich te beschermen

¹ S.N. s.d.: *VZW De Klomp. Het erfgoed van klompen. De Klinge* [online] <http://www.deklompdeklingevzw.be/> (geraadpleegd op 12 juli 2017).

COUTUER G. 1996: Een uitgestorven beroep: klompenmaker, *Triverius* XXVI/1, 39-45.

DE KEYZER E. 2015: Een geschiedenis van de Wase klompenmakerij, *Annalen van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas* 118, 27-75.

DE SMET E. 1978: Gezien in het Heemkundig Museum te Eeklo. De Klompenmaker, *Ons Meetjesland* 11/1, 4-12.

VERACHTERT L. 2010: *Klompen en klonen, blokken en hollen. Klompenambacht in de Kempen*, Antwerpen.

tegen de veelvoorkomende overstromingen. De aanwezigheid van populier en wilg, als grondstof, was een belangrijke bijkomende factor. De kleinschalige klompennijverheid was hoofdzakelijk een winteractiviteit. In de lente en zomer werkten de boeren en landarbeiders op het veld.

Tot het midden van de 19de eeuw was het arme Waasland hoofdzakelijk agrarisch gebied. De nijverheden beperkten zich tot olieslagerijen, zeepziederijen, brouwerijen en vlasnijverheid.

Door de verbetering van de mobiliteit en transportmogelijkheden vanaf 1850, bij gebrek aan andere grootschalige industrieën in de regio en omwille van de lage arbeiderslonen, schakelden meer en meer mensen over tot een klompenmakerij als hoofdberoep. Vanaf het midden van de 19de eeuw evolueerden veel klompenmakerijen tot een kleinschalig familiebedrijf met werklieden.

Eind 19de eeuw telde het Waasland bijna 700 klompenmakerijen, hoofdzakelijk verspreid over de gemeenten Beveren, Vrasene, Haasdonk, Bazel, Rupelmonde, Nieuwkerken, Sint-Gillis, De Klinge, De Clinge (NI) en Kapellebrug (NI). De modellen, typologie, decoratieve afwerking en materiaal was streekgebonden en regionaal zeer verschillend. Op veel kleinere schaal waren er ook klompenmakerscentra in de Antwerpse en Limburgse Kempen voor Vlaanderen en in Henegouwen en Namen voor Wallonië.

De klompenmakerij was de eerste bedrijfstak die buiten het Waasland een afzetmarkt vond. Voor een aantal gemeenten in het Waasland was de klompennijverheid zelfs de belangrijkste economische bedrijvigheid. Er werd geëxporteerd naar Nederland (voordat Nederland gekend was als het klompenland), de rest van Vlaanderen, Wallonië, Frankrijk en Duitsland.

Circa 1904 deden de eerste machinale klompenmakerijen hun intrede die concurreerden met de veelal kleinschalige ambachtelijke bedrijven.

De Eerste Wereldoorlog zorgde voor een tijdelijke heropleving van de handklompenijverheid. Dit leidde echter omstreeks 1921, na de oorlog, tot een overproductie en crisis. Lonen daalden drastisch en veel arbeiders/loontrekkers zagen zich genoodzaakt over te schakelen op andere bedrijfstakken.

Na de crisis, vanaf de jaren 1922, schakelden veel ambachtelijke klompenmakerijen over op machinale productie om concurrentieel te blijven ten opzichte van de machinaal vervaardigde goedkopere lederen schoen.

De exportmogelijkheden van de klompenmakerijen werden in de jaren 1930 door het protectionistisch beleid van Nederland aan banden gelegd. Om te ontsnappen aan de hoge invoerrechten voor klompen in Nederland, verplaatsten veel klompenmakers uit het Waasland hun bedrijven over de grens. Door dit beleid en de verhuisbeweging is Nederland veel meer als klompenland gekend dan Vlaanderen.

Circa 1931 telde het Waasland nog altijd de meeste klompenmakersbedrijven van heel België. De Tweede Wereldoorlog zorgde voor een tijdelijke hoogconjunctuur.

Vanaf de jaren 1945-1948 nam de vraag naar klompen echter sterk af en sloten bijna alle ambachtelijke en arbeidsintensieve klompenmakerijen in België. De opkomst van gummilaarzen (uit de Verenigde Staten) en modern schoeisel in synthetisch materiaal verdrongen de klompen van de markt.

Sporadisch bleven huisklompenmakers, die eerder voor de lokale markt en op kleine schaal produceerden bestaan.

1.2.2. Productieproces

Het vervaardigen van klompen was vrij arbeidsintensief. Het productieproces doorliep in grote lijnen de volgende stappen.²

1. Het aangekochte gekapte wilgen- en/of populierenhout werd na levering bij de klompenmaker gedurende een zestal maanden te rusten gelegd. Het was gebruikelijk dat het hout met graszoden werd bedekt om uitdrogen te voorkomen. De klompenmakers hadden daartoe een soort stockagezone in openlucht. Bij de voormalige klompenmakerij Van Moere was dit naar verluidt op een strook parallel aan de straat voor de blokstal.

2. Na de rustperiode werd het hout voorbereid voor verdere bewerking. De stammen werden in schijven gezaagd of gekloven. Vervolgens werd op de doorsnede van een schijf, afhankelijk van de dikte van de stam, twee of drie bruikbare stukken met potlood aangeduid die werden uitgekapt.

3. Deze ruwe stukken werden daarna op een kapblok met een kapmes of bijl in de ruwe vorm van een klomp gehakt. Daarbij werd rekening gehouden met de maat en type van de klomp die men wilde vervaardigen (een heren-, dames- of kinderklompje).

4. De hiel, zool en de plaats van de voetopening bovenaan werden in de ruwe klomp ingekapt (zogenaamd 'verdistelen'). Daarvoor werd onder meer een 'distel', een soort kapmes of bijl, gebruikt.

5. Daarna werd de definitieve vorm van de klomp op een 'snijpaard' uitgesneden. De hoeken van de houtblok werden afgerond en het overtollige hout werd weggesneden. De voetopening werd gemaakt door de klomp vast te zetten op het 'snijpaard' en met een 'goege/guts' het hout uit te halen of te 'putten'. Het gat werd vergroot met verschillende boren of messen om de juiste vorm van de voet eruit te halen.

6. Nadat de binnenkant afgewerkt was, ging men verder met de buitenkant van de klomp. Afhankelijk van het model werd de klomp soms eerst nog wat bijgesneden en de hiel bijkomend geprofileerd. De buitenkant werd gladgeschuurd waarna de klomp gedurende enkele weken te drogen werd gelegd op de droogzolder in de wind maar buiten het bereik van zon.

7. Tot slot werd de klomp geverfd en versierd, zogenaamd 'gebloeemd'. Dit was vaak de taak van de vrouwen. Met siermessen of 'ritsen' werden allerlei tekeningen op de klomp aangebracht. De gebruikte decoratieve afwerking kon een soort handtekening of handelsmerk van een klompenmaker zijn. Een veel voorkomende kleur was okergeel.

8. Na het drogen werden de klompen afgewerkt met een kleurloze vernislaag.

9. Aan de binnenzijkant van de klomp werd een klein gaatje met een koppelmesje geboord om het koppelen van de klomp per paar mogelijk te maken en links/rechts aan te geven. Vervolgens werden de klompenparen met touw of ijzerdraad in bossen samengebonden om stockage en transport te vergemakkelijken. Een tros van 12 tot 13 paren was gebruikelijk.

² DE SMET E. 1978: Gezien in het Heemkundig Museum te Eeklo. *De Klompenmaker, Ons Meetjesland* 11/1, 4-12.

1.2.3. Historiek klompenmakerij Van Moere

Op de site van de klompenmakerij bevindt zich een haaks op de straat ingeplante laagbouw, de vroegere klompenmakerswoning. Dit gebouw heeft thans een begin-20ste-eeuws voorkomen, maar gaat terug op een ouder en volgens cartografische bronnen minstens tot het begin van de 19de eeuw opklimmend gebouw.³

Op de Ferrariskaart van **1771-1778** is het perceel nog onbebouwd. Maar zoals geweten is deze kaart vanuit militair oogpunt opgesteld, waarbij de aandacht vooral uitgaat naar strategische herkenningpunten en de verkeersinfrastructuur en niet zozeer naar een gedetailleerde weergave van kleinschalige bebouwing.

Een volume met een gelijkaardige configuratie als de klompenmakerswoning en achterliggende tuinperceel is wel zeker opgetekend op de eerste kadastrale bronnen van **circa 1830**, onder het perceelnummer 485/486 (gebouw) en 484 (tuin).⁴ Eenzelfde configuratie wordt ook weergegeven op de Atlas der Buurtwegen van circa 1845 en op de Poppkaart van circa 1860.

Deze toestand blijft ongewijzigd tot **1879**.

In 1879 wordt wat verdiept ten opzichte van de straat tegen de noordgevel van het woonhuis een L-vormig volume opgetrokken (486A), namelijk de huidige blokmakerij en bijhorende houten schuur die in het Register 223 respectievelijk als 'atelier du sabotier' of blokmakerswerkhuis en 'bâtiment rural' worden geïdentificeerd.

De klompenmakerij werd bewust wat verdiept en parallel aan de straat opgetrokken. Zo kon de voorliggende vrije ruimte dienst doen als stockageruimte voor de geleverde bomen.

Een klein vierkant vrijstaand gebouwtje dat achterin de tuin verschijnt op hetzelfde ogenblik in 1879 (deel van 484A). Naar alle waarschijnlijkheid betrof het een rookoven of rookhuisje dat gebruikelijk omwille van veiligheidsredenen op afstand van woonhuis en atelier werd gebouwd.⁵

Het bijhorende Register 223 noteert het Beverse Bureel van Weldadigheid als eigenaar van de gronden en de Beverse blokmaker Fideel Lauwers als cijns pachter en eigenaar van de gebouwen.⁶

In **1885** wordt het woonhuis (485/486A) en de blokstal met schuur kadastraal samengevoegd onder het nummer 486B. De tuin met rookhuisje blijft 484A. Blokmaker Fideel Lauwers staat nog steeds genoteerd als cijns pachter en eigenaar van de gebouwen.⁷

³ Bij de opmaak van het beschermingsdossier was de klompenmakerswoning nog aanwezig. Dit gebouw is voorzien om afgebroken te worden en zal niet meegenomen worden in de definitieve afbakening. Volledigheidshalve wordt de historiek van dit gebouw als onderdeel van de site hier toch toegelicht.

⁴ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Primitief Plan, circa 1830-1833, door landmeter Vandernaillen.

⁵ Een rookoven of rookhuisje was meestal een klein bakstenen gebouwtje met stookplaats ingeplant op het achtererf dat diende om klompen te 'roken' om ze zo waterbestendiger te maken en ze een donkere kleur te geven die vervolgens verlucht konden worden met tekeningen en figuren. Het gebruik van rookovens bood klompenmakers de mogelijkheid om een eigen decoratief ontwerp en type te ontwikkelen, waarmee ze zich konden onderscheiden van andere bedrijven.

⁶ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Register 223 Beveren, 1882; Mutatieschetsen Beveren, 1882/35.

⁷ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Register 223 Beveren, 1885; Mutatieschetsen Beveren, 1885/6.

In **1894** wordt het woonhuis verlengd naar de straat toe en gelijktijdig opgesplitst in twee woongelegenheden (486C en 486D) waardoor het gebouw zijn huidige vorm kreeg. Het feit dat het ooit dienst deed als meergezinswoning is architecturaal nog steeds afleesbaar.

Volgens het Register 223 is het Bureel van Weldadigheid van Beveren nog steeds eigenaar van de gronden, maar als cijnspachter en eigenaar van de vergrote woning en de bijhorende ateliers wordt handelaarster Justina Schelfhout opgeschreven (486 C en 486D).⁸ De tuin met rookhuisje blijft ongewijzigd (484A).

De blokmakerij was er nog steeds gevestigd wat blijkt uit de gegevens van **1901**. Dat jaar wordt er een kadastrale opsplitsing gemaakt tussen het woonhuis (486 E) en het 'werkhuis' (de blokstal met schuur – 486F). De eigendomstoestand bleef ongewijzigd.⁹

Een volgende kadastrale optekening dateert van **1907** en betreft een update van de kadastrale gegevens. Winkelierster Maria-Joanna Schelfhout is cijnspachter en eigenaar van de gebouwen op dat moment. Het rurale gebouw en het woonhuis worden kadastraal samengevoegd onder het nummer 486G, de zone ten zuiden en zuidoosten wordt ingekleurd als boomgaard.¹⁰ Het Bureel van Weldadigheid bezit nog steeds de gronden.

Volgens mondelinge bron behoorde het woonhuis met klompenmakerij na de eeuwwisseling toe aan de familie Van Moere.¹¹ Naar verluidt baatten ze de klompenmakerij uit tot en met de jaren 1940. Drie generaties zouden er in actief geweest zijn. Zoals veel gelijkaardige ambachtelijke bedrijven in de streek werd de klompenmakerij omstreeks de Tweede Wereldoorlog buiten gebruik gesteld. De familie baatte daarna een fruitkwekerij uit. De woning die nog steeds in cijnspacht was, bleef tot voor een aantal jaar (circa 2015) door de familie Van Moere bewoond.

De site is thans eigendom van het OCMW van Beveren. De gemeente Beveren wenst achter de klompenmakerij een woonwagenvak voor permanente bewoning met zes tot zeven plaatsen in te richten. Dit project is voorzien om gesubsidieerd te worden door het Agentschap Wonen.

Het agentschap Onroerend Erfgoed heeft na het plaatsbezoek in aanwezigheid van de gemeente, op 27 juni 2017 de vraag gesteld om de voormalige klompenmakerij en voormalige klompenmakerswoning in het woonwagenvakontwerp te integreren. Het agentschap heeft hierover geen uitsluitsel gekregen van het gemeentebestuur.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

1.3.1. Ruimtelijke context

De voormalige klompenmakerij Van Moere bevindt zich in de hoofdgemeente Beveren in de vroegere wijk Tyskenshoek (ook Thyskenshoeck), waarvan de gehuchtsnaam reeds op de Ferrariskaart (circa 1771-1778) en de Atlas der Buurtwegen (circa 1845) wordt genoteerd.

⁸ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Register 223 Beveren, 1895; Mutatieschetsen Beveren, 1895/6.

⁹ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Register 223 Beveren, 1901; Mutatieschetsen Beveren, 1901/61.

¹⁰ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Register 223 Beveren, 1907; Mutatieschetsen Beveren, 1907/50.

¹¹ Mondelinge gegevens verstrekt op 5 september 2012 door mevrouw Van Moere-Van Landeghem, bewoonster van de site en op 7 december 2016 per mail door mevrouw Van Moere, kleindochter van klompenmaker Jan Van Moere. Volgens de overlevering behoorde de site rond de eeuwwisseling toe aan Dhr. Andries die het vervolgens verkocht aan Dhr. Jan Van Moere.

Het kleine gehucht nabij de kruising van de Elzestraat, Lindenlaan (voorheen Zoetwaterweg) en Pastoor Steenssensstraat (voorheen Belle Straat) situeert zich ten westen van het Beverse dorpscentrum in de nabijheid van de grens met deelgemeente Vrasene.

De Pastoor Steenssensstraat, waaraan de vroegere klompenmakerij gelegen is, is een enkelrichtingsstraat die relatief recent met onder meer voet-, fietspaden, vertragingselementen, parkeerstroken en beplanting heraangelegd werd. Het straatbeeld wordt gekenmerkt door gesloten en vrijstaande laagbouw, veelal met voortuinen, en merendeels uit de 20ste eeuw.

Ten zuiden van de klompenmakerij bevindt zich de Heilig Hartschool met iets verder het nieuwe zwemcomplex 'De Meerminnen' dat aansluit bij de sportterreinen die zich ook ten zuidoosten en oosten van de klompenmakerij bevinden.

1.3.2. Exterieur en Interieur

1.3.2.1. Toegang en oprit

Ten zuiden van en parallel aan de vroegere klompenmakerswoning loopt er een verharde oprit, vroeger naar de achterliggende tuin en landerijen. Deze oprit wordt ten zuiden begrensd door een smalle groenstrook afgebakend door een lage houten afsluiting. Deze zone deed vroeger dienst als bloementuin annex boomgaard. Deze groenstrook is thans overwoekerd en zal in het voorziene woonwagenvanparkproject niet behouden blijven.

Deze toegang, oprit en groenstrook wordt niet meegenomen in de afbakening van het beschermingsvoorstel.

1.3.2.2. Vroegere klompenmakerswoning

Exterieur. De voormalige klompenmakerswoning, is opgevat als een haaks op de straat ingeplante laagbouw die in het verleden ingericht was als meergezinswoning. Het eenvoudige gebouw van één bouwlaag hoog onder een pannenschilddak, en typologisch aanleunend bij een boerenarbeidershuis, telt aan de straatzijde twee traveeën (deur en venster). De zuidelijk georiënteerde zijgevel is opgedeeld in acht traveeën.

Het volledige bakstenen gebouw is verankerd met lange schietankers en afgewerkt met een cementering met schijnvoegen. De eenvoudige rechthoekige deuren met bovenlicht (één in de straatgevel, twee in de zuidgevel, twee in noordgevel) evenals de schuifvensters met rolluik (één in de straatgevel en vier in de zuidgevel) zijn afdekt door ijzeren I-lateien met rozetvormige bevestigingsbouten, die het huis een 20ste-eeuws voorkomen geven.

Een omlopende witgeschilderde dakgoot, in hout en met een tandlijst aan de straatzijde, markeert het schilddak.

De noordelijke zij- of erfgevel, waartegen de blokstal werd gebouwd, is ter hoogte van de straat en de voortuin (de vroegere zone voor stockage van boomstammen) gecementeerd en blind. Op manshoogte nabij de hoek is er een kleine oculus of ronde opening die wellicht de mogelijkheid gaf om van binnenuit de voortuin en straat in het oog te houden. Nabij de nok is er een in de cementering ingewerkt beschilderd ijzeren reclameplaatje met opschrift 'PUBL. DEWEZ'. Het bijhorende onderschrift met telefoonnummer is niet meer leesbaar.¹² Het achterste deel van de noordelijke zij- of erfgevel geeft uit op de kleine met dallen verharde binnenkoer.

¹² Het publiciteitsbedrijf Dewez werd in 1920 in Luik door Servais Dewez opgericht. Ze waren gespecialiseerd in buitenreclame, aanvankelijk alleen door het schilderen van reclame op de muren nadien door papieren affiches en vaste borden. Later werd de bedrijfszetel verplaatst naar Brussel. Heden is Dewez de grootste onderneming in permanente baanpanelen in België.

Lagere en jongere constructies, deels in hout en deels in bak- en snelbouwsteen, zijn gebouwd tegen de oostgevel en tegen het achterste gedeelte van de erfgevel. Deze volumes, aanvankelijk bestemd als berg- of opslagruimte, hebben geen erfgoedwaarde en worden niet meegenomen in het beschermingsvoorstel. In het in ontwerp zijnde woonwagenproject is voorzien dat deze volumes verdwijnen.

Interieur. De vroegere klompenmakerswoning staat momenteel leeg en kon niet integraal bezocht worden.

Het uitwendig en beeldbepalend karakter en de volumewerking scoren veel hoger dan de interieurwaarde van dit gebouw. Volledigheidshalve worden de zichtbare ruimtes hierna wel beschreven.

De vroegere klompenmakerswoning is opgedeeld in vier achterelkaar liggende ruimtes.

De gevelbrede kamer aan de straat is de representatiefste ruimte of de vroegere 'beste kamer'. Via een deur in de straatgevel kan men deze ruimte betreden.

Het betreft een sobere kamer met eind-19de- en begin-20ste-eeuwse aankleding. Een haard met wit houten schouwmantel met typische voluutvormige wangen met rolwerk staat centraal tegen de noordzijde en komt qua typologie vanaf 1860 voor. De beige-zwarte tegelvloer met geometrisch motief werd naar verluidt in de jaren 1930 geplaatst. De zoldering is sober bepleisterd, de wanden behangen. Twee houten deuren in de oostelijke binnenmuur geven uit op de tweede kamer.

De derde ruimte herbergt de keuken. Een rechthoekig rookkanaal met kachelopening bevindt zich tegen de westelijke binnenmuur. De tegelvloer met geometrisch kettingpatroon in grijs- en geeltinten werd naar verluidt ook in de jaren 1930 geplaatst. Een omlopende boord met sobere grijze tegels dateert wellicht uit de bouwperiode van het gebouw.

De keuken staat via twee sobere houten binnendeuren in de oostelijke binnenmuur in verbinding met de laatste en vierde kamer. Daarin is aan de noordelijke erfzijde een voutekamer met daaronder de keldertrap.

De vroegere klompenmakerswoning zal in het voorziene woonwagenparkproject niet behouden blijven. Het gebouw wordt daarom niet meegenomen in de afbakening van het beschermingsvoorstel.

1.3.2.3. Blokstal, ruraal gebouw en zone voor stockage

Zone voor stockage

De eigenlijke klompenmakerij werd in L-vorm in 1879 haaks tegen het midden van de blinde noordelijke zijgevel van het woonhuis gebouwd, waardoor een klein binnenerf gecreëerd werd.

De klompenmakerij werd bewust verdiept geplaatst zodat er een zone parallel aan de straat vrij bleef bestemd voor de stockage van de te verwerken boomstammen. De zone is heden een soort voortuinstrook beplant met opgeschoten planten en afgezoomd met een deels bewaarde lage houten afsluiting. Ten tijde van de inventarisatie van de klompenmakerij en opname in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed in 1979 werd de strook als moestuin gebruikt.

Blokstal

Exterieur. De klompenmakerij bestaat uit een zogenaamde blokstal van vijf traveeën breed en één bouwlaag onder een relatief laag zadeldak met brede overstek (nok parallel aan de straat en afgedekt met Vlaamse pannen). De blokstal is een volledig in hout opgetrokken constructie met horizontale beplanking op een lage bakstenen stoel, per travee verstevigd door een lage gemetselde steunbeer. Deze houtbouw is een sterke

S.N. s.d.: Dewez, kortweg. Hoe alles begon [online]
http://www.dewez.com/?page_id=51110 (geraadpleegd op 11 september 2017).

indicatie voor de ouderdom van de blokstal en verschilt van de bakstenen constructies die vanaf het einde van de 19de en vooral het begin van de 20ste eeuw werden opgetrokken. Deze blokstal is bovendien één van de oudst en zeldzaam bewaarde blokstallen opgenomen in de Inventaris Bouwkundig Erfgoed.

De westelijke straatgevel van de blokstal is voorzien van een rechthoekige deur en drie ruime witgeschilderde houten vierkante vensters met kleine roedeverdeling. De open droogzolder met lange zijden is opengewerkt door middel van regels op stijlen. Hiertussen werden de klompen vroeger te drogen gelegd en gestapeld. Door deze constructie had de wind vrij spel, maar waren de klompen beschermd tegen de zon en de regen.

De noordelijke zijgevel is blind en eveneens opgebouwd uit opgeklampte houten planken. De noordelijke zijgevel vormt tevens de grensscheiding met de aanpalende percelen die niet tot de site behoren.

De blinde oostelijke erfgevel heeft een open doorgang en is voorts grotendeels ingebouwd door de haaks geplaatste schuur annex werkhuis. Een aantal regels van de opengewerkte droogzolder zijn aan de erfzijde verdwenen.

Interieur. De blokstal wordt binnenin door een smalle open doorgang in twee delen verdeeld. In de kleinste zuidelijkste zone met baksteenmuur en stenen vloer bevond zich de stookplaats. De zwartgeblakerde binnenmuur duiden dit aan. Een toilet werd later geïnstalleerd.

De eigenlijke werkzone situeert zich ten noorden van de smalle doorgang, bereikbaar via een houten deels opgeklampte deur (aan erfzijde) in de volledig houten scheidingswand. Een tweede opgeklampte deur in dezelfde houten scheidingswand aan de straatkant, bood de mogelijkheid om via de straatgevel de werkruimte te betreden. Deze deur is thans gedicht.

De lager gelegen werkruimte heeft een vloer van aangestampte aarde en grote platte stenen in verschillende maten. De sobere volledig in hout opgetrokken ruimte wordt overkluisd door twee spanten (standvinken op een gemetselde stoel, met korbelen en moerbalk onder meer met sporen van telmerken; een draagstructuur die ook voorkomt bij landelijke gebouwen zoals schuren en dergelijke) hier en daar bijkomend verstevigd door boomstammen.

Klompenmakers werkmateriaal of alaaam is niet meer ter plaatse.

De volledige blokstal is afgedekt door een met stijl- en regelwerk geopende lage zoldering met vlakke zoldervloer opgebouwd uit een plankenvloer op kinderbalkjes, toegankelijk via een opening in de zoldervloer boven de smalle doorgang. Het zadeldak wordt gedragen door een eenvoudig aan het Hollandse spant ontleende gebinttype.

Ruraal gebouw

Exterieur. Het dieper gelegen ruraal gebouw (schuur of werkhuis) werd eveneens in 1879 gebouwd, haaks op de blokstal. Het betreft een lang volume onder een laag pannen zadeldak met dakoverstek. De aansluiting tussen het pannendak van de schuur en blokstal is door het ontbreken van pannen niet goed en dient hersteld te worden.

De quasi volledig in hout opgetrokken schuur is samengesteld uit horizontaal en verticaal geplaatste planken, binnenin verstevigd met een aantal slanke boomstammen. Aan de zuidelijke erfzijde heeft de schuur een gedeeltelijke bakstenen onderbouw, die deels doorbroken is door een houten opgeklampte deur. De blinde houten noordelijke zijgevel ligt in het verlengde van de noordelijke zijgevel van de blokstal en vormt eveneens de grensscheiding met de aanpalende percelen.

De eigenlijke toegang bevindt zich in de oostelijke kopgevel en betreft een brede houten dubbele poort.

Interieur. De schuur bestaat uit slechts één rechthoekige ruimte met verharde aarden vloer en achteraan de gemeenschappelijke houten scheidingswand van de blokstal. De eenvoudige zolder- en dakconstructie wordt gedragen door een in het midden geplaatst dragend spant (standvink en korbelen), en bijkomend verstevigd door verschillende

stuttende boomstammen. De houten zoldervloer ligt op kinderbalken en wordt extra verstevigd door een aantal later aangebrachte slanke boomstammen en zelfs ladders. Daarboven bevindt zich een zeer eenvoudige dakconstructie.

De huidige schuur bevat, wellicht vanwege de louter utilitaire functie als werkhuis, veel recuperatiemateriaal. Door deze jongere toevoegingen en latere aanpassingen scoort de interieurwaarde van dit volume laag en primeert het uitwendig voorkomen en materiaalgebruik op de binnenafwerking.

Bijgebouwtje. Een kleine houten constructie onder een golfplaten lessenaarsdak in de oksel tussen de blokstal en de schuur op het binnenerf, werd volgens mondelinge bron later toegevoegd. Het was bestemd als speelhuisje voor de kinderen van de vroegere bewoners. Dit volume past visueel bij de klompenmakerij, maar heeft op zichzelf geen erfgoedwaarde en wordt niet voorgesteld voor bescherming.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 20 juni 2017. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Het goed beantwoordt nog steeds aan de beschrijving in de Inventaris Bouwkundig Erfgoed. Doordat de woning sinds 2015 verlaten werd en er een herbestemmingsproject voor de achterliggende gronden in voorbereiding is, vertoont het goed heden sporen van gebrekkig onderhoud en heeft het (dringend) onderhoud nodig. Bij de visuele waarneming op 20 juni 2017 werden volgende gebreken vastgesteld.

Klompenmakerswoning: Het schrijnwerk is aan renovatie toe, de buitenafwerking en cementering vertoont sporen van opstijgend vocht en breuken en is aan herstel toe. De aansluiting van de dakgoten en regenpijpen dient verbeterd te worden. Binnenin is de woning aan een grondige opfrissing toe. Dit gebouw zal in het kader van het te realiseren woonwagenvoortzettingproject niet behouden blijven.

Blokstal: Door het niet gebruiken van dit type relict, het niet herstellen van ontbrekend hout of ontbrekende pannen gaat de bouwfysische toestand van de blokstal snel achteruit. De overwoekerende plantengroei op het voorplein beschadigt de houtbouw eveneens. Onderhouds-, beveiligings- en snoeiwerken dringen zich op.

Schuur: De bakstenen erfmuur staat bol. De dakaansluiting tussen de schuur en de blokstal is slecht, waardoor het binnen regent. Het pannen zadeldak vertoont op verschillende plaatsen te dichten gaten. De houten beplanking dient op verschillende plaatsen hersteld te worden.

Lagere en jongere constructies, deels in hout en deels in bak- en snelbouwsteen, zijn gebouwd tegen de oostgevel en tegen het achterste stukje van de erfgevel. Deze volumes, aanvankelijk bestemd als berg- of opslagruimte, zijn in slechte staat. Ze hebben echter geen erfgoedwaarde. In het in ontwerp zijnde woonwagenvoortzettingproject is voorzien dat deze volumes verdwijnen.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie

Tot op heden werden in Vlaanderen nog geen klompenmakerijen of klompenmakersites als monument beschermd.

De als dorpsgezicht beschermde voormalige 18de-eeuwse tweegezinswoning te Nevele (Hansbeke), Kerkakkerstraat 1 (ID 35244) omvatte naar verluidt vroeger wel een ingebouwde klompenmakerij die thans volledig verbouwd is.¹³

Een aantal verenigingen en musea bestuderen het klompenmakersambacht en hebben klompenmakersalaam in bezit (onder meer De Klomp (De Klinge), Laakdal, Heemkring 't Hoefijzer Rijmenam en andere). Deze gebruiksvoorwerpen zijn de facto roerend, opgesteld in museale context en hebben veelal hun oorspronkelijke context verloren. Daarom vallen ze buiten de decretale voorschriften van het Onroerenderfgoeddecreet.

Voor zover bekend is er nog één klompenmakerij in Vlaanderen actief. De machinale klompenmakerij Verreydt, aan de Pulse Steenweg 62 te 2280 Grobbendonk (provincie Antwerpen), gesticht rond de jaren 1920, is fabrikant en groothandel van klompen die onder meer produceren voor de Gilles de Binche uit Wallonië. De huidige gebouwen (werkhuis met woning) werden door stichter Gustaaf Verreydt opgetrokken circa 1951-1952. Het bedrijf is thans geautomatiseerd en heeft geautomatiseerde boormachines van Constant Philips in gebruik. Ze beschikken ook over machines die in de jaren 1986-2001 van zes gestopte ateliers werden overgekocht.¹⁴

De machinale klompenmakerij Steenhoudt in de Klakvijverstraat te Geraardsbergen (Grimminge), gestart in 1914, zette eind 2011 de activiteiten stop.¹⁵ De inboedel en werktuigen van de klompenmakerij werden naar verluidt verkocht aan een Waals klompenmakersbedrijf en aan het streekmuseum 't Aloam te Geraardsbergen (Viane).

In de Inventaris Bouwkundig Erfgoed zijn slechts 25 klompenmakerijen in Vlaanderen gerepertorieerd, waarvan 1 in de provincie Limburg en 24 in de provincie Oost-Vlaanderen.

Minstens 10 van de 25 klompenmakerijen zijn inmiddels gesloopt, een aantal bleven in verbouwde of fragmentaire toestand bewaard.

De enige Limburgse gerepertorieerde klompenmakerij in Hamont-Achel, Bosstraat 46-48 (ID 80002) is sterk verbouwd.¹⁶

Van de 24 Oost-Vlaamse klompenmakerijen bevonden zich 19 blokstallen in het Land van Waas (voornamelijk Beveren, Kruibeke, Sint-Gillis-Waas), 2 in Nevele, 1 in Maldegem, 1 in Zele en 1 in Zottegem.

In 2012 stelde het agentschap Onroerend Erfgoed een onderzoek in naar de bewaarde klompenmakerijen in het Waasland. Op 5 september 2012 werden de toestand en de erfgoedwaarden van de onderstaande gerepertorieerde relictten, gelegen in Beveren en Kruibeke, ter plaatse onderzocht.

- Beveren (Beveren), Daalstraat 10 – gesloopt
- Beveren (Beveren), Daalstraat 21 en 24 – bewaard; binneninrichting verbouwd en herbestemd

¹³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Twee boerenarbeiderswoningen* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/35244> (geraadpleegd op 17 mei 2018).

¹⁴ S.N. 2018: *Klompen. Sabots. Verreydt* [online], <http://www.klompenverreydt.be/> (geraadpleegd op 18 januari 2018).

¹⁵ LION J. 2011: *Klompenmakerij houdt er na bijna 100jaar mee op* [online], <http://www.nieuwsblad.be/cnt/r53jvn89> (geraadpleegd op 12 juli 2017).

¹⁶ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Klompenmakerij* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/80002> (geraadpleegd op 17 mei 2018).

- Beveren (Beveren), Gentseweg 71 – fragmentair bewaard
- Beveren (Beveren), Glazenleeuwstraat 62 – in 2015 gesloopt
- Beveren (Vrasene), Grote Kouterstraat 14 – gesloopt
- Beveren (Vrasene), Grote Kouterstraat 36 – gesloopt
- Beveren (Vrasene), Grote Kouterstraat 48 – gesloopt
- Beveren (Vrasene), Haagstraat 14 – gesloopt
- Beveren (Vrasene), Kerkstraat 5, 25, 37, 56 – drie items gesloopt – 1 fragmentair bewaard
- Beveren (Vrasene), Kouterstraat 95-99 – gesloopt
- Beveren (Beveren), Lindenlaan 147 – fragmentair bewaard
- Beveren (Beveren), O.-L.-Vrouwstraat 15 – bewaard; binneninrichting verbouwd
- Beveren (Beveren), Pastoor Steenssensstraat 112 – bewaard – authentiek en typologisch zeer herkenbaar
- Kruibeke (Bazel), Hoogstraat 34, 77 – 1 gesloopt en 1 fragmentair bewaard bij nieuwbouw 2010
- Kruibeke (Bazel), Daalstraat 91 – bewaard – authentiek en typologisch zeer herkenbaar

Op basis van dit onderzoek bleek dat er slechts twee van de gerepertorieerde klompenmakerijen hun authenticiteit en typologische herkenbaarheid in 2012 behouden hadden.

Na opname van het onderzoek naar de klompenmakerijen op de beschermingskalender 2017-2018 werden de klompenmakerijen Van Moere in de Pastoor Steenssensstraat 112 te Beveren en de klompenmakerij De Kimpe in de Daalstraat 91 te Kruibeke opnieuw geëvalueerd en nog steeds als beschermingswaardig beschouwd.

2.2. Klompencultuur als immaterieel erfgoed¹⁷

Minister van Cultuur Sven Gatz plaatste begin juli 2017 de klompencultuur samen met vier andere tradities op de lijst van de Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed. Deze inventaris telt vijftig elementen en heeft tot doel betekenisvolle culturele tradities op te lijsten. Door de opname op deze inventaris wordt de zichtbaarheid van en bekendheid over deze tradities vergroot en wordt het grote publiek aangespoord om er betrokken mee om te gaan. De kennis over deze tradities en organisaties die er zich mee bezig houden, worden onder meer via de website <http://www.immaterieelerfgoed.be/> naar buiten gebracht en aangezet om samen te werken aan behoud, (educatieve) ontsluiting en projectwerking.

Vanwege de hoge sociaal-culturele betekenis werd de klompencultuur aan de lijst toegevoegd. Deze waarde wordt als volgt geduid "De klomp was niet weg te denken uit het dagelijkse leven van onze voorouders. De klompenmakerij beleefde een hoogtepunt in de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw. Maakte men de klompen oorspronkelijk nog volledig met de hand, dan namen later gespecialiseerde machines het werk grotendeels over." De Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed duidt verder aan dat men heden klompen enkel kent van een ambachtenmarkt, een openluchtmuseum, folkloristische optochten of Nederland. Het belang van klompen voor onze voorouders - ook in Vlaanderen - wordt tegenwoordig vaak onderschat. De klompencultuur is ook meer dan folklore, het gaat wel degelijk om immaterieel erfgoed.

¹⁷ S.N. 2017: *Woonwagencultuur, klompencultuur, rederijerskamers, Godelieveprocessie en Pikkeling erkend als immaterieel erfgoed* [online] <http://www.immaterieelerfgoed.be/actueel/nieuws> (geraadpleegd op 12 juli 2017).
S.N. 2017: *Klompencultuur in Vlaanderen* [online] <http://www.immaterieelerfgoed.be/Detail/wat/335> (geraadpleegd op 12 juli 2017).

Er zijn ook steeds minder en minder mensen die klompen kennen of hebben gedragen. Ook het productieproces is niet meer gekend. Veel van de technische kennis is inmiddels verloren gegaan.

Wat de klompencultuur betreft focust de lijst immaterieel erfgoed samen met de erfgoedverenigingen vooral op het behoud van de gebruiken, de technieken en het aldaar. Tal van gebruiksvoorwerpen worden bewaard en ontsloten in museale context. Het bewaren van voormalige klompenmakerijen, de gebouwen, is niet hun kernopdracht.

De bescherming van bouwkundig patrimonium en meer specifiek van nog bewaarde en herkenbare klompenmakerijen op hun oorspronkelijke locatie levert een belangrijke bijdrage voor dit immaterieel erfgoed. Het is een versterking van de zichtbaarheid van de klompencultuur, een aanvulling van de context en draagt uitermate bij tot het in leven houden van deze oude traditie.

2.3. Evaluatie van de erfgoedwaarden

De voormalige klompenmakerij Van Moere heeft historische en architecturale erfgoedwaarde. Dit uitzonderlijk in situ behouden erfgoedrelict versterkt bovendien de recente opname van de klompencultuur op de Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed.

2.3.1. Historische waarde van het monument

De voormalige klompenmakerij Van Moere, gesitueerd in het Beverse gehucht Tyskenshoek nabij de gemeentegrens met Vrasene, is historisch betekenisvol als een zeldzame bewaarde materiële getuige van de klompencultuur in het Waasland en als representatief voorbeeld van een eind 19de- en begin 20ste-eeuwse ambachtelijke huisklompenmakerij uit het Land van Waas.

Reeds vanaf de late middeleeuwen werden in Europa klompen als schoeisel voor de armen en voor de landbouwbevolking gemaakt. Vanaf het einde van de 17de eeuw ontwikkelde het Land van Waas zich tot het centrum van de familiale klompennijverheid in Vlaanderen. Het klompenmakersambacht was tot dan meestal een huisnijverheid en kleinschalige nevenactiviteit bij een landbouwuitbating en diende als aanvulling op het inkomen uit de agrarische activiteiten. Door de verbetering van de transportmogelijkheden, de aanwezigheid van olm en populier als grondstof, het gebrek aan grootschalige industrieën in de regio en vooral omwille van de lage arbeidslonen, evolueerden de klompenmakerijen in het midden van de 19de eeuw van bijberoep tot hoofdberoep en ontstonden er kleinschalige ambachtelijke familiebedrijven met bijhorende infrastructuur. Op het einde van de 19de eeuw waren bijna zevenhonderd klompenmakerijen gevestigd in het Waasland, die bovendien als eerste bedrijfstak buiten het Land van Waas in binnen- en buitenland een afzetmarkt vonden.

In het begin van de 20ste eeuw kende het ambacht een tijdelijke terugval die echter gecounterd werd door een grote productie tijdens de Eerste Wereldoorlog. Vanaf de jaren 1922 veroorzaakten de doorgedreven mechanisering én in de jaren 1930 de verhuis naar Nederland om te ontsnappen aan hoge invoerrechten een daling van het aantal actieve bedrijven in het Land van Waas. De afgenomen vraag naar klompen en de concurrentie met goedkopere synthetische producten betekenden in de late jaren 1940 voor vele huisklompenmakerijen het definitieve einde van hun bedrijf.

Slechts weinig aan het klompenmakersambacht gerelateerde gebouwen bleven tot op heden bestaan.

De recente aandacht voor de immateriële klompencultuur versterkt en onderbouwt de historische waarde van de materiële component van dit zeldzaam erfgoed.

De tot de 19de eeuw opklimmende voormalige klompenmakerij Van Moere is een zeer representatief voorbeeld van de historische evolutie die het klompenmakersambacht in de loop van de 19de en 20ste eeuw doormaakte.

In 1879 richtte blokmaker Fideel Lauwers als cijnspachter een L-vormige houten blokstal met ruraal gebouw op als uitbreiding van een woning die hij ook in cijnspacht had. Een onmisbare zone voor de stockage van boomstammen en houtvoorraad in functie van de klompenmakerij werd tevens aangelegd. Na de eeuwwisseling behoort de klompenmakerij toe aan de familie Van Moere die het kleinschalige familiebedrijf uitbaatte tot de stopzetting ervan omstreeks de Tweede Wereldoorlog gelijklopend met de teloorgang van dit ambacht.

De woning en bedrijfsinfrastructuur behoorden toe aan een particulier. De bijhorende tuin en omringende grond was eigendom van het Beverse Bureel van Weldadigheid, voorloper van het OCMW. Door deze eigendomsconstructie is de site ook representatief voor een tot de middeleeuwen teruggaande maatschappelijke structuur van cijnspacht en grondrecht, die op het einde van de 19de tot en met het begin van de 20ste eeuw in landelijke regio's nog wijd verspreid was.

Het sobere voorkomen en de schaal van de klompenmakerij en de opsplitsing van het vroegere woonhuis in meerdere woonentiteiten getuigde tot slot ook van de sociale positie die de bewoners ervan innamen en het ambachtelijk karakter van een huisklompenmakerij.

2.3.2. Architecturale waarde van het monument

De voormalige klompenmakerij Van Moere heeft in zijn totaliteit een ensemble- en architecturale waarde. Het behoud in situ van de L-vormige klompenmakerij en de traditioneel bijhorende zone voor houtopslag als essentiële onderdelen van de klompenmakersinfrastructuur, maakt dit erfgoedrelict uitzonderlijk. De vroegere klompenmakerswoning, die niet zal behouden blijven, versterkte deze ensemblewaarde nog.

De voormalige houten L-vormige klompenmakerij, samengesteld uit een blokstal en ruraal gebouw gebouwd in 1879, is qua ouderdom, typologie en architectuur een zeer interessante constructie. De houten blokstal van vijf traveeën breed en één bouwlaag hoog onder een pannen zadeldak met brede overstek is verdiept, parallel aan de straat en destijds haaks op het vroeger bijhorende woonhuis geplaatst. De blokstal werd bewust vanuit functioneel oogpunt verdiept ingeplant, zodat er aan de straat een vrije zone werd gecreëerd voor de noodzakelijke opslag van bomen en houtvoorraad.

De tot het laatste kwart van de 19de eeuw opklimmende blokstal is voor Vlaanderen een zeer vroeg en uiterst zeldzaam bewaard voorbeeld van een houten constructie in deze typologie. Deze houtbouw is een sterke indicatie voor de ouderdom en contrasteert met de sporadisch bewaarde jongere bakstenen klompenmakerijen, die vanaf het einde van de 19de en vooral het begin van de 20ste eeuw werden opgetrokken.

Typologisch vertoont de vroegere blokstal alle essentiële kenmerken: samengesteld uit een horizontale beplanking op een bakstenen voet, verstevigd door lage gemetselde steunberen, rechthoekige deur en vensters met kleine roedeverdeling in de straatgevel en een droogzolder. De droogzolder met lange zijden opengewerkt door middel van regels op stijlen, is vanouds bedoeld om de klompen in open lucht te laten drogen en is een typerend en onmisbaar gebouwonderdeel van klompenmakerijen.

De binneninrichting van de blokstal is sober en functioneel en wordt onder meer gekenmerkt door een verharde grond, het gebruik van houten dragende structuren (standvinken), opgeklampte (tussen)wanden, vlakke planken zolderingen en dergelijke.

Het gelijktijdig met de blokstal in 1879 opgerichte haaks geplaatste rurale gebouw, betreft eveneens een houtbouw onder pannen zadeldak opgericht vanuit utilitair oogpunt. Door de plaatsing op de perceelsgrens en de blinde buitengevel schermt het gebouw de oostelijke erfgevel van de blokstal visueel af.

De vroegere klompenmakerswoning was eveneens architecturaal betekenisvol. Het gebouw was typologisch te identificeren als een boerenarbeidershuis, exemplarisch voor de rurale architectuur. De haaks op de straat ingeplante laagbouw klom in kern minstens op tot de eerste helft van de 19de eeuw, en had later een begin 20ste-eeuws voorkomen. Door de volumewerking, een éénlaags gebouw onder een laag pannen schilddak, was de vroegere klompenmakerswoning beeldbepalend voor de vroegere klompenmakerssite. Het markeerde en bufferde tegelijkertijd de tegen de noordgevel aangebouwde zeldzaam bewaarde 19de-eeuwse houten blokstal en schuur en zone voor houtopslag.

2.4. Motivering van het type bescherming

De voormalige klompenmakerij Van Moere wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemene belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

- De als monument te beschermen delen omvatten de L-vormige houten blokstal met ruraal gebouw en de voorliggende zone voor stockage van boomstammen, vanwege hun hoge ensemblewaarde, authenticiteit, historische en architecturale waarde.

2.5. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

De afbakening is gebaseerd op de historische kadastrale begrenzing in relatie tot de herkenbaarheid en de erfgoedwaarden van de verschillende onderdelen van het erfgoedrelict.

Er is daarbij rekening gehouden met het in ontwerp zijnde woonwagengedrojekt dat op de achterliggende voormalige tuingronden zal gerealiseerd worden. De toegang tot deze woonwagengedrojekt is voorzien via de vroegere oprit bij de klompenmakerij. De vroegere klompenmakerswoning zal in het gedrojekt evenmin behouden blijven.

De oprit ten zuiden van het woonhuis, de klompenmakerswoning en de zuidelijk en oostelijk gelegen gronden zijn dan ook uit het beschermingsvoorstel gesloten.

De L-vormige klompenmakerij (blokstal + ruraal gebouw) en de bijhorende stockagezone worden vanwege de hoge erfgoed- en ensemblewaarden en het zeldzaam karakter voorgesteld als monument.

Wat het ruraal gebouw betreft primeert het uitwendig karakter zijnde de beeldwaarde, de typologie, het gabarit, het buitenaanzicht, de buitenschil (met desbetreffende materialen), de bouw- en nokhoogte en de inplanting. De erfgoedwaarden van het interieur van het ruraal gebouw scoren door latere aanpassingen lager. Renovatie of herinrichting van het interieur van het ruraal gebouw in functie van een toekomstige herbestemming is mogelijk.

Het voor bescherming voorgestelde monument is gelegen in woongedrojekt. Kadastraal geïdentificeerd als Beveren, 3de afdeling, sectie C, 486K (deel).

Het voorliggende beschermingsvoorstel omvat:

- als monument
 - o L-vormige blokstal en ruraal gebouw
 - o voorliggende zone voor stockage van boomstammen

Het voorliggende beschermingsvoorstel omvat niet:

- de jongere aanbouwen tegen de klompenmakerswoning en in de oksel van de blokstal en schuur. Deze elementen hebben onvoldoende erfgoedwaarden.
- de klompenmakerswoning vanwege het te realiseren woonwagenvak.

2.6. Juridische toestand

2.6.1. Onroerend Erfgoed:

- Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.
- Opgenomen in de vastgestelde Inventaris Bouwkundig Erfgoed onder ID-nummer 17163 - <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/17163>

2.6.2. Ruimtelijke Ordening:

- Volgens gewestplan Sint-Niklaas – Lokeren, KB 07 november 1978, gelegen in woonzone.

2.6.3. Landinrichting/ andere projecten:

- Het CBS bereidt een woonwagenvakproject voor op de achterliggende terreinen. Deze percelen worden uit het beschermingsvoorstel gesloten. Het woonwagenvakproject betreft een permanente residentie van een zes of zevental woonwagens met sanitaire voorzieningen en wegenaansluiting. De inrichting zal voor 100 % gesubsidieerd worden door het Agentschap Wonen met een maximum van € 55.000 per standplaats.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het beschermingsbesluit.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden er van aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechtshouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te

verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerendergoeddecreet en Onroerendergoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen. Dat zijn deze:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een verkavelingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is vraagt de vergunningverlener (de gemeente of de Vlaamse overheid) advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerendergoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerendergoedgemeenten is te vinden op www.onroerendergoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

Onuitgegeven bronnen

Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Primitief Plan, circa 1830-1833, door landmeter Vandernaillen.

Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Register 223 Beveren, 1882; 1885; 1895; 1901; 1907. Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Mutatieschetsen Beveren, 1882/35; 1885/6; 1895/6; 1901/61; 1907/50.

Mondelinge gegevens verstrekt op 5 september 2012 door mevrouw Van Moere-Van Landeghem, bewoonster van de site en op 7 december 2016 per mail door mevrouw Van Moere, kleindochter van klompenmaker Jan Van Moere.

Onroerend Erfgoed, inventarisarchief.

Uitgegeven bronnen

COUTUER G. 1996: Een uitgestorven beroep: klompenmaker, *Triverius* XXVI/1, 39-45.

DE KEYZER E. 2015: Een geschiedenis van de Wase klompenmakerij, *Annalen van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas* 118, 27-75.

DE SMET E. 1978: Gezien in het Heemkundig Museum te Eeklo. De Klompenmaker, *Ons Meetjesland* 11/1, 4-12.

VERACHTERT L. 2010: *Klompen en klonen, blokken en holen. Klompenambacht in de Kempen*, Antwerpen.

Websites

- LION J. 2011: *Klompenmakerij houdt er na bijna 100jaar mee op* [online] <http://www.nieuwsblad.be/cnt/r53jvn89> (geraadpleegd op 12 juli 2017).
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Dorpswoning en klompenmakerij* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/17163> (geraadpleegd op 12 juli 2017).
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Twee boerenarbeiderswoningen* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/35244> (geraadpleegd op 17 mei 2018).
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Klompenmakerij* [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/80002> (geraadpleegd op 17 mei 2018).
- S.N. s.d.: *Dewez, kortweg. Hoe alles begon* [online] http://www.dewez.com/?page_id=51110 (geraadpleegd op 11 september 2017).
- S.N. 2017: *Woonwagencultuur, klompencultuur, rederijderskamers, Godelieveprocessie en Pikkeling erkend als immaterieel erfgoed* [online] <http://www.immaterieelerfgoed.be/actueel/nieuws> (geraadpleegd op 12 juli 2017).
- S.N. 2017: *Klompencultuur in Vlaanderen* [online] <http://www.immaterieelerfgoed.be/Detail/wat/335> (geraadpleegd op 12 juli 2017).
- S.N. s.d.: *VZW De Klomp. Het erfgoed van klompen. De Klinge* [online] <http://www.deklompdeklingevzw.be/> (geraadpleegd op 12 juli 2017).
- S.N. 2018: *Klompen. Sabots. Verreydt* [online] <http://www.klompenverreydt.be/> (geraadpleegd op 18 januari 2018).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotobijlage bij het ministerieel besluit bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie